

ЕКОНОМІЧНІ РЕФОРМИ УРЯДУ ГЕЛЬМУТА КОЛЯ (1982–1990)

Ковальчук Вадим,

здобувач вищої освіти другого рівня
історичного факультету
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
e-mail: kokokfjfkf@gmail.com

Науковий керівник: **Костюк Леся,**

кандидат історичних наук, доцент
кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

На момент виборів в ФРН у 1982 р., коли перемогу здобув представник ХДС Гельмут Коль, і економіка країни потребувала певних змін, адже попередник Коля, Шмідт, покинув свій пост саме через економічні суперечки та проблеми, які його уряд не міг вирішити. І новоспечений канцлер, прийшовши до влади, відразу почав зміни в економіці держави, що зіграло не малу роль в подальшій консолідації Німеччини.

Г. Коль робив успішні спроби реформувати державу, і метою дослідження є аналіз економічних реформ його урядів (зокрема їх ефективності та вплив на німецьку економіку), які дозволяють прослідкувати повну картину до утворення об'єднаної, незалежної країни, огляд стратегій, які були використані для стабілізації та розвитку економіки Німеччини до періоду об'єднання країни. Важливою метою є розгляд контексту, в якому відбувалися ці реформи, включаючи політичні, соціальні та економічні виклики того часу. Актуальність дослідження полягає в тому, щоб навчитися розрізняти позитиви і негативи використаних Коєм засобів в економічній складовій, та зуміти застосувати їх в інших країнах, які потребують важливих кроків, щоб вивести свою економіку зі стану стагнації, і до списку цих країн можна віднести і Україну.

Одними з основних завдань праці слід виділити дослідження економічних реформ, які були впроваджені під час прем'єрства Гельмута Коля, таких як податкові зміни, реформи в соціальному забезпеченні та ринку праці. Також не менш важливим завданням є аналіз основних закономірностей і хронологічних особливостей даного періоду в історії Німеччини, та їх взаємозв'язок з подальшими кроками уряду. Також

важливо оцінити ефективність економічних реформ, зокрема їх вплив на зростання ВВП, рівень безробіття та інфляцію.

Г. Коль отримав статус «антиекономіста» в світовій історіографії. Після перемоги на парламентських виборах новоспечений канцлер висловився у своїй урядовій політичній заяві 1983 року, сказавши: «Економічна система є тим успішнішою, чим більше держава стримує себе та дозволяє людині її свободу. Соціальна ринкова економіка як жодна інша система підходить для реалізації рівних можливостей, майнового процвітання та соціального прогресу. Ми не хочемо більше уряду, ми хочемо менше його; ми не хочемо менше особистої свободи, ми хочемо її більше». Обравши новим міністром фінансів Герхарда Столтенберга, уряд почав працювати над ідеями Коля, поступово реалізуючи засади вільної ринкової економіки [2, с. 104].

Німецькі неоконсерватори часто зверталися до класичних принципів соціального ринкового господарства, сформульованих Людвігом Ерхардом (1963–1966). В умовах кризової ситуації індустріальної моделі економіки висловлювалися ідеї про припинення протиставлення таких понять, як дирижизм (активне втручання державою в економіку країни, жорстке управління нею) та лібералізм, і на перший план почала виходити ідея вільної ринкової економіки, оскільки вона, на думку неоконсерваторів, є найсоціальнішим та дієвим видом економіки, зі стабільним економічним порядком, а добробут громадян досягається особистою працею і передбачає особисту відповідальність. Неоконсерватори вважали це важливим чинником духовного, морального розвитку [1, с. 432].

Використовуючи досвід крайніх соціал-демократів, Коль використовував методи монетаризму, стимулювання малого бізнесу, пропагував політику бюджетної економії, а характер соціального забезпечення і виділення коштів став більш локальним, відійшовши від підтримки всіх верств населення. При цьому Коль попрацював і над помилками «лівих», різко критикуючи деякі їхні погляди і дії, такі як використання дефіциту бюджету та високі податки як інструменти, які забезпечували контроль над державою. Тож, відразу після обрання канцлером Гельмут Коль продовжив політику, яку безпосередньо почав Шмідт, яка полягала в жорсткій економії коштів за рахунок зменшення соціальних програм (цей план не торкнувся тільки таких галузей як освіта та професійна підготовка), і ці заходи дозволили зменшити бюджетний дефіцит на 30 мільярдів марок вже в 1983 році. Діючий уряд планував суттєво знизити собівартість продукції та збільшити ефективність найманої праці. Лише наприкінці десятиліття була проведена податкова реформа, яка лише м'яко знизила максимальну ставку податку з 56 відсотків до 53 відсотків [2, с. 107–108].

Основний курс другого кабінету Гельмута Коля полягав в тому, щоб підтримати підприємців і ввести вільну ринкову економіку, або принаймні суттєво послабити державний контроль над нею. Тож коли вдалося усунути бюджетний дефіцит, уряд взявся за реалізацію свого плану. По-перше, важливу роль в цьому плані зіграла стимуляція малого і середнього бізнесів, яка була пов'язана з пільговою реформою для підприємців, на який Коль зробив ставку, оскільки саме середній бізнес в цей час володів значними коштами. Великих підприємців також було залучено: їх хотіли використати в сільському господарстві, збільшивши концентрацію земельної власності, оскільки від великого бізнесу в цій галузі було більше користі. Високий рівень сільського господарства підтримувався державою за рахунок вирощування високоврожайних сортів та селекції тварин, а також модернізації та механізації. В цей період сільське господарство забезпечувало 73 % потреб ФРН. По-друге, почалася програма приватизації, яка хоч і не набула масових масштабів, але тим не менш принесла в скарбницю країни 10 мільярдів марок за 10 років. Приватизація в основному торкнулася малих підприємств, майже повністю оминувши великі підприємства [2, с. 109–111].

Успіх внутрішньої політики Гельмута Коля в плані економіки дуже добре демонструється підйомом ВВП, який в 1990 р. склав 4,2 %. Ще в 1983 р. ФРН почала поступово виходити з кризи перевиробництва, нарощуючи об'єми виробництва, і особливо важливими галузями в цьому слугували машинобудування, хімічна та технічна галузі промисловості. Саме ці кроки дозволили ФРН вийти на провідні місця серед інших країн за торгівлею та виробництвом. Так, до прикладу, ФРН за експортом наукомістких товарів обійшла Японію, показавши результат в 19,8 %, а за загальним оборотом товарів за кордон ФРН поступалася лише США в період канцлерства Коля. Звісно, зростання об'ємів виробництва частково покращило проблему безробіття, і до 1988 року рівень безробіття в країні вперше опустився нижче 2 мільйонів людей. Результатом реформ стало те, що державний борг збільшувався лише помірно в другій половині 1980-х років. Уряд майже не збільшив його; відношення всього федерального боргу до економічного виробництва дещо зросло з 21 відсотка до трохи більше 23 відсотків. Коли інфляція охолола і навіть спричинила незначне зниження цін, західні німці знову відчували себе в безпеці [3, с. 136–138].

Об'єднання Німеччини ж почалося як несприятлива подія для економіки, оскільки поштовх від зниження податків вдарив по економіці в 1990 р., у рік возз'єднання країни. Економіка все одно була гарячою завдяки падінню Берлінської стіни і справді не потребувала цього стимулу. Але канцлер пообіцяв національне возз'єднання без підвищення податків, тому нова ставка залишилася в силі. Економіка перегрілася, центральний банк, або Бундесбанк, боровся з нею, підвищуючи відсоткові

ставки, і спокій і тиша закінчилися. І насправді найбільші помилки були в тому, як було організовано об'єднання [4, с. 92].

Можливо, не було альтернативи організації обмінного курсу один до одного між валютами Західної та Східної Німеччини – східні німці мали бути задоволені. Але, безперечно, були альтернативи західним німцям, які швидко знищили тисячі державних східнонімецьких компаній за допомогою довірчого агентства [4, с. 93].

До цієї трагедії додалося трудове лихо. Канцлер, який був би більш жорстким щодо економіки, боровся б проти того, щоб зарплати у Східній Німеччині надто швидко піднялися до рівня Західної Німеччини. Він би не піддався вимогам негайно нав'язати дорогу соціальну систему Заходу та жорстке трудове законодавство економіці Східної Німеччини, що бореться. Але Гельмут Коль дозволив цьому статися. У результаті зарплати у східній Німеччині зростали набагато швидше, ніж продуктивність, старі ринки були втрачені у Східній Європі, а багато підприємств просто розгромлено. Це коштувало довіри та сотень мільярдів німецьких марок [5, с. 160].

Друга велика помилка пана Коля – євро. Європа злякалася нової Німеччини з 80-мільйонним населенням і єдина валюта мала заспокоїти сусідів. Але спільна валюта потребує спільної економічної та фінансової політики. Наглядачі повинні мати можливість розробити правила для банків і, якщо необхідно, ліквідувати ці банки. Не менш важливими є чіткі правила щодо того, коли і як країна-член може вийти із союзу. Однак у цьому випадку було створено валютний союз, який працював лише за сприятливих умов, і коли настала фінансова криза, мирний проект пана Коля став ядром найбільшої європейської кризи після війни [5, с. 160].

Висновки. Отже, проаналізувавши економічну політику урядів Гельмута Коля можна сказати, що канцлер та його оточення шляхом реформ в галузі економіки рухалися в сторону прогресу та позитивних змін, основною метою яких було виведення ФРН з кризи, яку залишив після себе Шмідт. Коль зробив нахил на введення вільної ринкової економіки та розвиток підприємництва, підтримував малий та середній бізнес, вкладав кошти в розвиток промисловості та сільського господарства, що загалом привело до позитивних результатів в вигляді виходу з кризи, позитивної різниці прибутку, зменшення безробіття, що підготувало сильне підґрунтя для подальшого об'єднання Німеччини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bernhard Vogel (Hrsg.): Das Phänomen. Helmut Kohl im Urteil der Presse 1960–1990. DVA, Stuttgart, 1990. S. 432.
2. Jürgen Busche: Helmut Kohl. Anatomie eines Erfolgs. Berlin-Verlag, Berlin, 1998. S. 303.
3. Klaus Dreher: Kohl und die Konten. Eine schwarze Finanzgeschichte. DVA, Stuttgart, 2002. S. 210.

4. Klaus Hofmann: Helmut Kohl. Eine politische Biographie. (Ergänzte Neuauflage von Helmut Kohl. Kanzler des Vertrauens). MVG, Stuttgart u. a. 1991. S. 160.

5. Wolfram Bickerich: Helmut Kohl. Kanzler der Einheit. (Neuausgabe des Buchs Der Enkel). Econ-Taschenbuch, Düsseldorf, 1996. S. 172.

6. Сергієнко Я. Гельмут Коль: штрихи до політичного портрету. Scriptorium nostrum. 2018. № 1 (10). С. 13.